

FI lausuntopyyntö VV

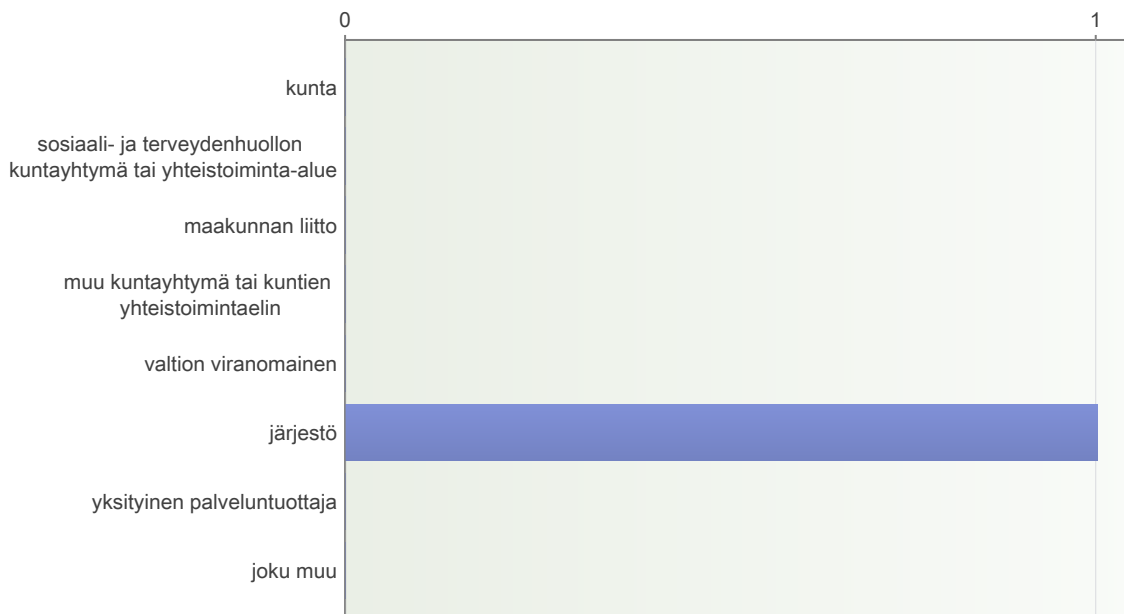
1. TAUSTATIEDOT

Vastaajien määrä: 1

Vastaajatahon virallinen nimi	Vastauksen kirjanneen henkilön nimi	Vastauksen vastuuhenkilön yhteystiedot	Lausuntopyynnön käsittelypäivämäärä toimielimessä	Toimielimen nimi
Kuurojen Liitto ry	Marika Rönnerberg	marika.ronnerberg@kuurojenliitto.fi		

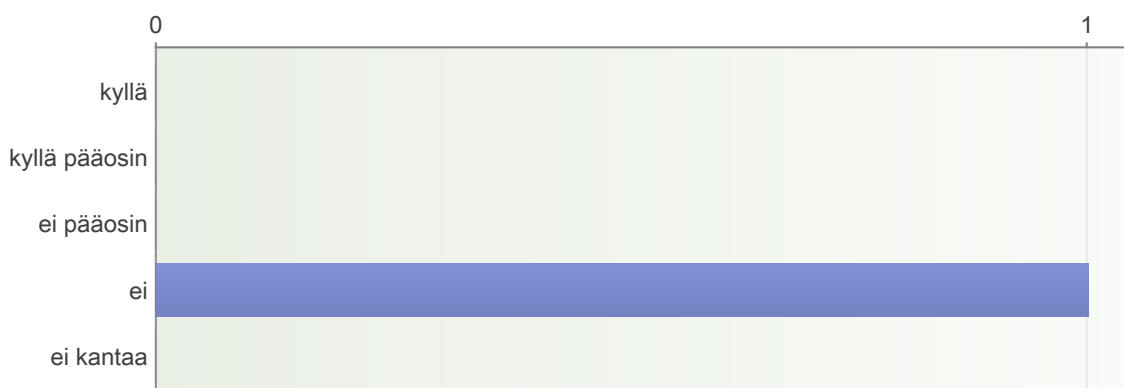
2. Onko vastaaja

Vastaajien määrä: 1

3. 1. Voidaanko uudistuksella kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta?

Vastaajien määrä: 1

4. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Kysymys sisältää kaksi eri asiaa, ja sen vuoksi vastaaminen on vaikeaa. Palvelujen yhdenvertaiseen saatavuuteen vaikuttaa ensinnäkin se, miten helposti lähestyttävä valinnanvapauden toteutustapa tulee olemaan. Tässä esityksessä malli on erittäin monimutkainen ja vaikeasti hahmotettava. Sen ei voi odottaa lisäävän yhdenvertaisuutta eikä niin ollen myöskään sen seurauksena kaventavan väestön terveys- ja hyvinvointieroja. Esityksessä paradoksaalista on se, että siellä täällä käytetään termiä ”portinvartija” – sekä edistää valintojen vapautta?

Toisekseen valinnanvapautta koskeva laki on yhteydessä sote-järjestämislakiin ja maakuntalakiin, joiden HE:ssä viittomakielen käyttöä koskeva säätely oli viittomakielilain (359/2015) edistämismuutokseen nähden erittäin heikkoa. Palvelujen kieli -pykälässä (§ 6) sivuutettiin viittomakielilaki ja sen (§ 3) määrittelemä viranomaisen velvollisuus ”edistää viittomakieltä käyttävien mahdollisuuksia saada käyttää omaa kieltään ja saada tietoa omalla kielellään”. Tämä lakiesitys vesittää valinnanvapauslain tavoitteet viittomakieltä käyttävien kielellisten oikeuksien toteutumisen kannalta

Lisäksi valinnanvapausehdotuksessa on vielä runsaasti keskeneräisiä asioita (esim. ei tiedossa, mitä asioita asiakasseteli tulisi sisältämään), joka entisestään tekee ehdotuksesta vaikeasti hahmotuvan.

Uudistus näyttäytyy vähemmistökielisten asemaa heikentävänä, sillä palvelujen siirtyessä uusiin toimipisteisiin ei ole täyttä varmuutta siitä, onko toimipisteissä lainkaan viittomakieltä osaavaa henkilökuntaa. Erityisesti viittomakieltä käyttäville haavoittuville ryhmille palveluohjaus ja palvelut tulee järjestää omalla kielellä sekä asiakkaan kielellisten oikeuksien että kustannustehokkuuden näkökulmasta.

Päivittäisessä asiointissa viittomakieltä käyttävien kuurojen tarve tulkkaukseen on myös sivuutettu. Tulkkauksesta sote-palveluissa tulee säätää erikseen myös aisti- ja puhevammaisten osalta, koska erityisesti uudistuksen yhteydessä tiedon tarve ja kommunikaatiopalveluiden käyttö tulevat lisääntymään. Mikäli suoraan viittomakielellä tarjottuja palveluja ei pystytä järjestämään (henkilöstön osaamisen selvittäminen), tulee aina järjestää tulkki paikalle.

Lakiesityksen yksityiskohtaisten perustelujen sisältämä viittaus vammaispalvelulakiin ja -asetukseen tulkkauksen järjestämisessä on valitettavasti vanhentunut (s. 20). Perustelujen sisältö tältä osin on ratkaistava erikseen, sillä tulkkipalvelut irrotettiin vammaispalvelulaista v. 2010 säätämällä laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta (133/2010). Tämä Kelan järjestämä tulkkauspalvelu on toissijaista. Ehdotuksessa tulkkaus on ehdotettu ”mahdollisuuksien mukaan” järjestettäväksi, joka käytännössä (jo nykylakeja täytäntöönpannessa) tarkoittaa, että tulkkia ei tilata. Yritetään vain pärjätä huuliilta lukemalla, kynää ja paperia käyttäen tai pyydetään omaisia viittomaan. Tämä potilas- ja asiakaslaeista juontava ongelma on vastoin yhdenvertaisuuslakia, viittomakielilakia tai YK:n yleissopimusta vammaisten henkilöiden oikeuksista.

Valinnanvapaus ei voi toteutua tosiasiallisesti tai yhdenvertaisesti, mikäli uudistuksesta ei ole tiedotettu saavutettavasti. Viittomakieltä käyttävien ryhmällä saavutettava muoto on viittomakielinen tiedotus ja neuvonta. Jos ei ole kunnollista ja saavutettavaa tiedotusta tai neuvontaa, ei voi saada asiasta luotettavaa käsitystä uudistuksen laajuudesta, saatikka saatavilla olevista vaihtoehdoista. Näin ollen viittomakieltä käyttävä kuuro ei tosiasiallisesti voi käyttää valinnanvapauttaan täysimääräisesti.

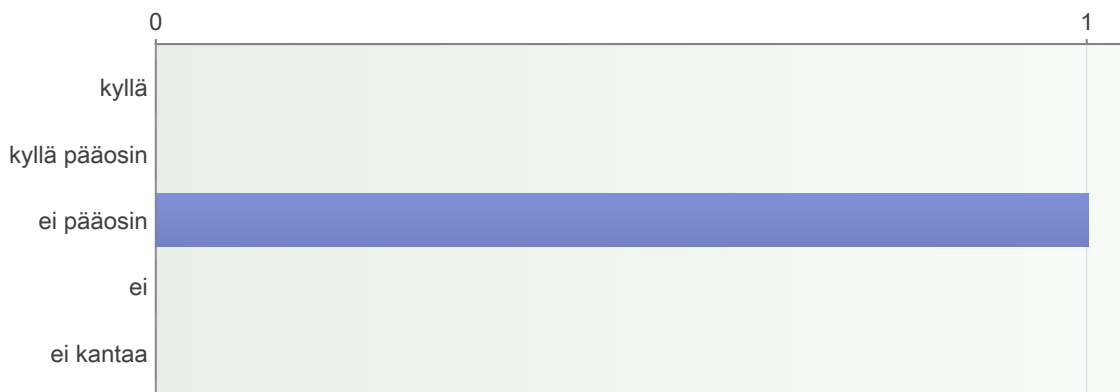
Ehdotus on ongelmallinen myös yhdenvertaisuuslain näkökulmasta. Käytännössä eri maakunnilla tulee

olemaan tarjolla valikoimaltaan ja laadultaan eritasoisia palveluja, joista valita. Haja-asutusalueella asuvalla viittomakieltä käyttävällä kuurolla valinnanvapaus tulee olemaan alueen muihin asukkaisiin nähden huomattavasti kapeampi, suuremmissa kaupungeissa saattaa valinnanvapautta olla jopa viittomakielisissä palveluissa. Kuitenkaan esimerkiksi vamman tai kielen perusteella ei ihmisiä perustuslain eikä yhdenvertaisuuslain perusteella saa asettaa eriarvoiseen asemaan. Ehdotuksessa tämä on sivuutettu. Asia olisi ratkaistavissa sillä, että niin halutessaan voisi valita viittomakieliset palvelut yli maakuntarajojen.

Perustuslain 19 § velvoitus julkiselle vallalle turvata riittävät sosiaali- ja terveystalvet ei ole riittävässä määrin huomioitu ehdotuksessa, sillä palveluiden kokonaisvastuutaho hämärtyy eikä se vaikuta olevan selkeästi missään – ei sote-keskuksissa eikä maakunnalla.

5. 2. Edistäkö uudistus tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihin?

Vastaajien määrä: 1

6. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Esitys ei ole riittävän selkeä etenkin viittomakieltä käyttävien kuurojen osalta – heille palvelujen saannissa on kyse äidinkielen ja vammaisuuden näkökulman rinnakkaisuuden huomioimisesta (ei vain jommankumman näkökulman huomioiminen).

Viittomakieltä käyttävillä kuuroilla tulee olla mahdollisuus osallistua sen määrittelyyn, milloin he tarvitsevat muuta kuin perustason palveluja. Heillä tulee myös olla oikeus valita viittomakielinen palvelu (esim. kotipalvelu) niin halutessaan. Tiedon henkilön äidinkielestä ja mahdollisesta tulkkauksen tarpeesta (jos omakielistä palvelua ei ole saatavilla) tulisi ilmetä henkilön potilas- tai asiakastiedoista, jolloin henkilön itse ei tarvitsisi huolehtia tulkkauksen järjestämisestä asiointiaan varten – etenkin kun Kelan tulkkauspalvelu ei kata sote-palveluja. Tätä tietoa ei löydy väestötietorekisteristä, sillä sinne on viittomakielen äidinkielekseen merkinnyt vain murto-osa maamme viittomakieltä käyttävistä. Näin ollen viittomakielisen palvelun tai tulkkauksen saamisen ehtona ei voi olla, että on merkinnyt äidinkielekseen viittomakielen.

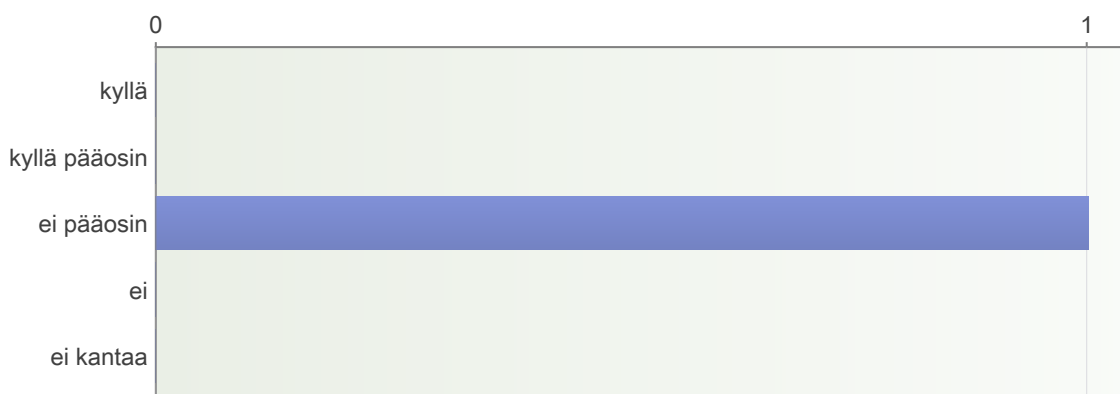
Valinnanvapaus ei toteudu, mikäli viittomakieltä käyttävä kuuro luokitellaan kaikissa palveluissa automaattisesti erityispalveluiden tarvisijaksi vain siksi, että hän ei kuule ja käyttää siksi viittomakieltä. Tällainen käytäntö merkitsisi sitä, että hänellä ei esimerkiksi rokotusta tarvitessaan olisi mahdollisuutta asioida suoran valinnan piirissä, vaan hän joutuisi ensin hakeutumaan palvelusuunnitelman laadintaan ilmoittaakseen tulkkauksen

tarpeesta. Ilman saavutettavaa tiedotusta hän ei osaa hakeutua myöskään palvelusuunnitelman laadintaan tai tiedä ilmoittaa liikelaitokseen, että tulisi tällaiseen tapaamiseen ja tarvitsisi paikalle tulkin. Palvelusuunnitelman laadintavelvoite ennen kielellisten oikeuksien toteutumista ei ole tarkoituksenmukaista, vaan valinnanvapautta rajoittava käytäntö.

Viittomakieltä käyttävien erityisesti iäkkäämpien kuurojen ryhmässä on paljon niitä, joille digitaalisuus on pääosin pelottava asia. Kun aikoinaan kouluelämässä keskityttiin pelkästään sanojen oikeaan ääntämiseen, saattoivat lukutaito ja yleissivistys jäädä varsin pintapuoliseksi. Näin ollen myös tietotekniikan haltuunotto on voinut vaatia ylenpalttisia ponnisteluja. Osa ei tule koskaan pääsemään mukaan digimaailmaan. Osaamista digitaalisissa palveluissa tulee vahvistaa, jotta palveluntuottajalistauksesta voisi olla hyötyä. Riittävän ja saavutettavan tiedon löytäminen ja ymmärtäminen voi olla vaikeaa ja monimutkaista, vaikka tieto olisikin selkosuomella tai -ruotsilla. Verkkosivujen rakenteeseen, visuaalisuuteen ja käytettävyyteen tulee kiinnittää erityistä huomiota, jotta ne ylipäänsä ovat heikoilla digitaidoilla oleville helposti lähestyttäviä ja käytettäviä. Lisäksi aina on rinnalla oltava tarjolla henkilökohtaisen asioinnin mahdollisuus.

7. 3. Antaako uudistus asiakkaalle riittävät mahdollisuudet hakeutua asiakkaan omaan tilanteeseen sopivaan palveluun?

Vastaajien määrä: 1

8. Vapaamuotoiset huomiot.

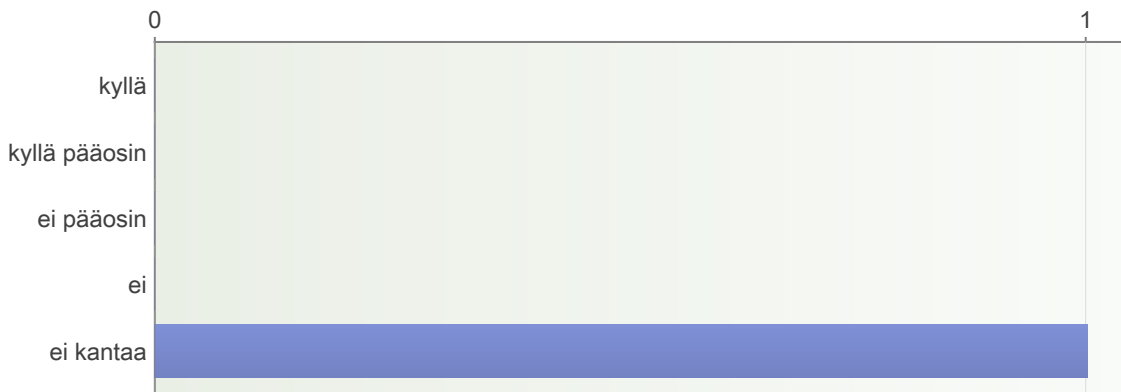
Vastaajien määrä: 1

- Ks. yllä vastaus 1 palvelun tiedottaminen ja neuvonta. Palveluohjauksen merkitys korostuu tässä kokonaisuudistuksessa. Ehdotuksen seuraavassa vaiheessa tulee tarkkaan miettiä, millä tavalla viittomakielinen palveluohjaus järjestetään. Mikäli tiedottaminen ei ole riittävää, palveluohjausta tarvitaan jo silloin, kun viittomakieltä käyttävä ei vielä ole päättänyt valinnoistaan. Tätä palveluohjausta ei voida säilyttää kansalaisjärjestön harteille, vaan viranomaisten tulee kantaa vastuu myös viittomakieltä käyttävien kuurojen ryhmästä.

Ehdotuksessa nostetaan esille, että tuottajan on vastattava asiakkaan palvelukokonaisuudesta. Mikäli viittomakielistä palveluohjausta ei ole eikä tuottajalla ole käytettävissään viittomakieltä osaavaa henkilökuntaa, tulee paikalle aina järjestää tulkkaukset. Yksittäisen palveluntuottajan osaaminen tulee varmistaa tältä osin. Asiakkaalla tulee aina olla mahdollisuus vaikuttaa siihen, miten kauan tulkki on paikalla ja kuka tulkki paikalle tilataan.

9. 4. Jos asiakkaalla on laaja-alaisia palveluntarpeita, toteutuuko uudistuksessa asiakkaan mahdollisuus saada tarpeen mukaisella tavalla yhteensovitettuja palveluita?

Vastaajien määrä: 1

10. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Yhteensovitetuista palveluista ei ole ehdotuksessa annettu riittävästi tietoa, jotta asiaan voisi ottaa kantaa. Asiakkaan tarpeet voidaan huomioida riittävässä määrin vain silloin, jos esimerkiksi perustason sosiaalityössä asiakkaalla on omatyöntekijä, joka pystyy arvioimaan asiakkaan kokonaistarpeen ja ohjaamaan tarvittaviin palveluihin.

11. 5. Antaako uudistus riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite?

Vastaajien määrä: 1

12. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

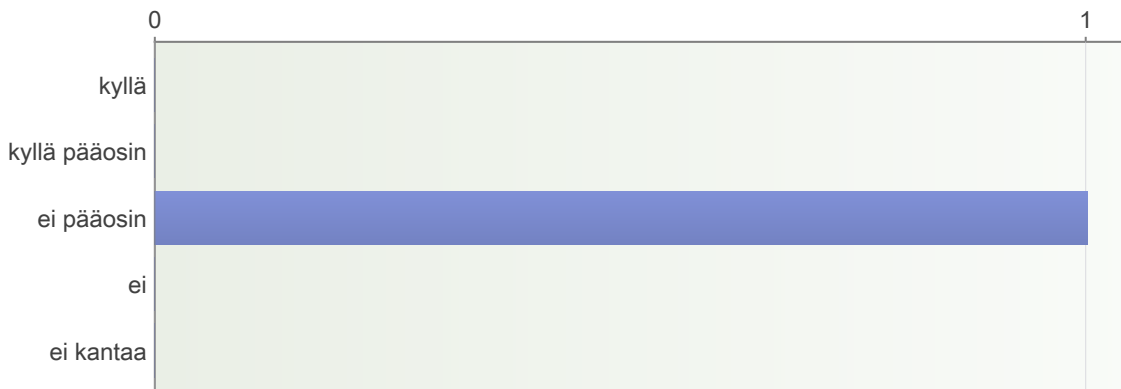
- Ehdotetusta toimintamallista ei valitettavasti käy ilmi, millä tavoin viittomakieltä käyttävän kieli- ja kulttuuriryhmän palvelut aiotaan järjestää, joten kustannustehokkuuteen on vaikea ottaa kantaa heidän osaltaan.

Viittomakieltä käyttävien henkilöiden palvelujen järjestäminen edellyttää erityistä asiantuntijuutta yhtäältä ryhmän kielestä ja kulttuurista ja toisaalta kuuroudesta ja kuulovammaisuudesta. Tämä puoltaisi keskitettyjä palveluja, jotka tuovat samalla kustannustehokkuutta.

Toimintamalliin liittyy olennaisesti myös viittomakielen ja eri kommunikaatiomenetelmillä toteutettavan tulkkauksen järjestäminen – ei vaikuta mielekkäältä pystyttävä nykyisen Kelan tulkkauspalvelun järjestämistavan rinnalle 18:aa uutta ja erilaista järjestämistapaa. Kokonaisvaltainen ratkaisu edellyttää valtakunnallisen tason päätöksiä, ei ainoastaan maakunnallisia. Asiaa ei voi myöskään jättää yksittäisten virkamiesten ja lääkäreiden hyvän tahdon varaan vaan asiaan täytyy saada selkeät toimintalinjaukset.

13. 6. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

Vastaajien määrä: 1

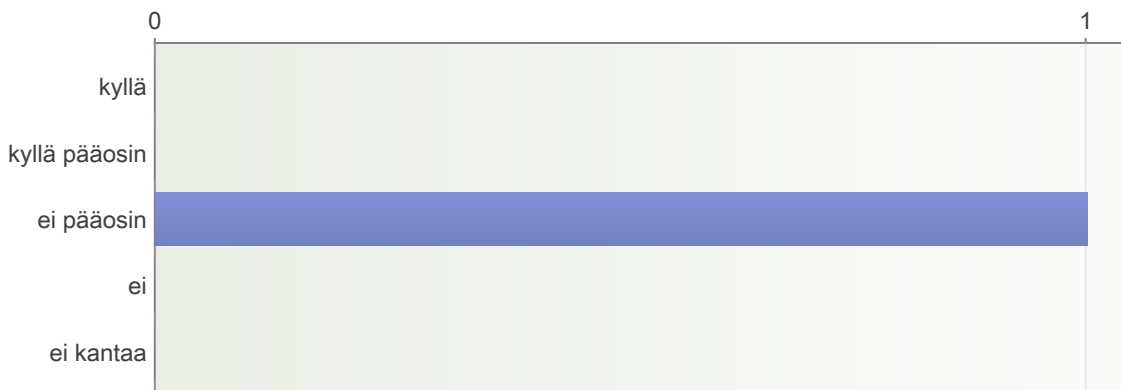
14. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Tiedottaminen on olennainen osa kansanvaltaisuuden vahvistamisessa, mutta kummallakaan kansallisella viittomakielellä (suomalainen ja suomenruotsalainen viittomakieli) ei löydy uudistuksesta tietoa.

15. 7. Edistääkö uudistus toimintatapojen muutosta ja uusien palveluinnovaatioiden käyttöönottoa, millä voidaan varautua tulevaisuuden haasteisiin?

Vastaajien määrä: 1

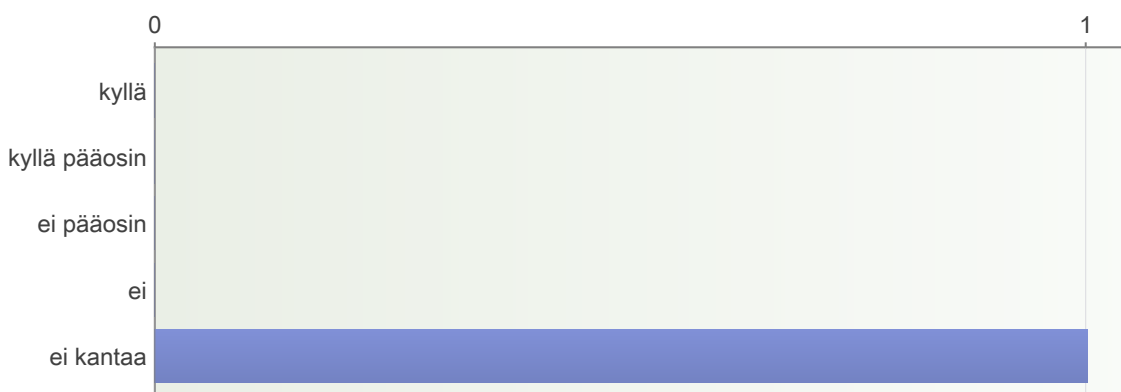
16. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Kysymys on hieman epäselvä – kysytäänkö tässä valinnanvapauden toteutumisesta vai koko sote-uudistuksesta? Valinnanvapauden osalta aikataulut ovat epärealistisia eikä nyt käynnissä olevista alueellisista kokeiluista saatavia tuloksia pystytä hyödyntämään. Epäselväksi ehdotuksessa jää myös se, että millä tavalla asiakkaan oikeusturva taataan, mikäli palvelu ei vastaa hänen tosiasiallisiin tarpeisiinsa.

17. 8. Sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapaussuunnitelman 3 luvussa säädettäisiin asiakkaan suoran valinnan sosiaali- ja terveyspalveluista. 8a. Ovatko säännökset suoran valinnan palveluista riittävän selkeitä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat yhtiötettävien valinnanvapaussuunnitelman piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin palveluihin?

Vastaajien määrä: 1

18. Jos ei, miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla maakunnat määrittelevät tarkemmin sote-keskuksissa tuotettavat perustason ja laajennetun perustason palvelut?

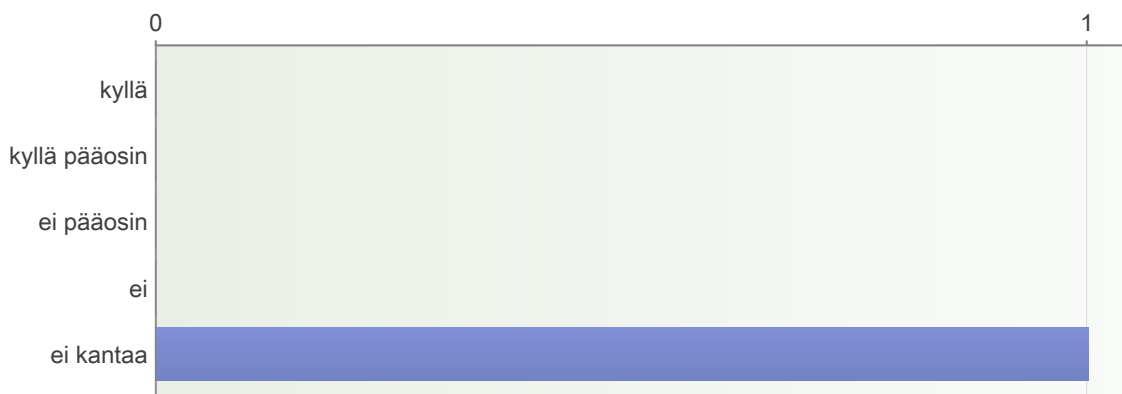
Ei vastauksia.

19. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

20. 8b. Turvaako maksusetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

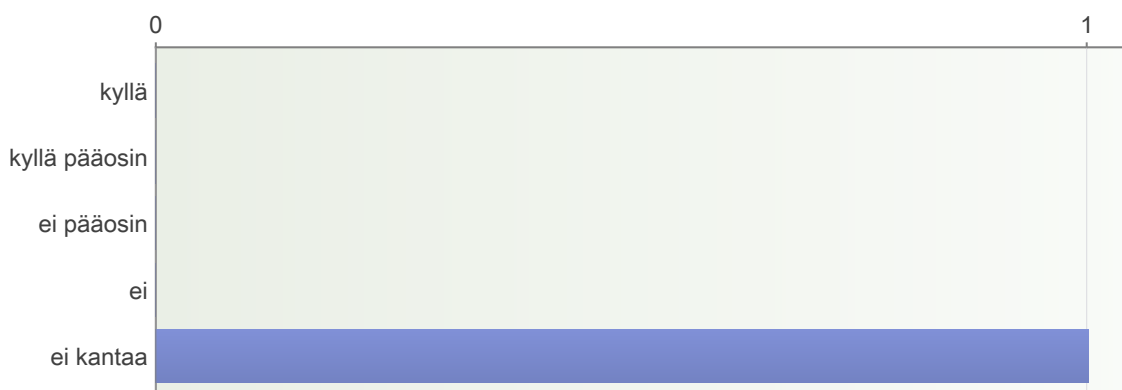

21. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

22. 8c. Onko maksusetelijärjestelmässä sote-keskuksen oikeuksista ja velvollisuuksista säädetty tarkoituksenmukaisesti?

Vastaajien määrä: 1

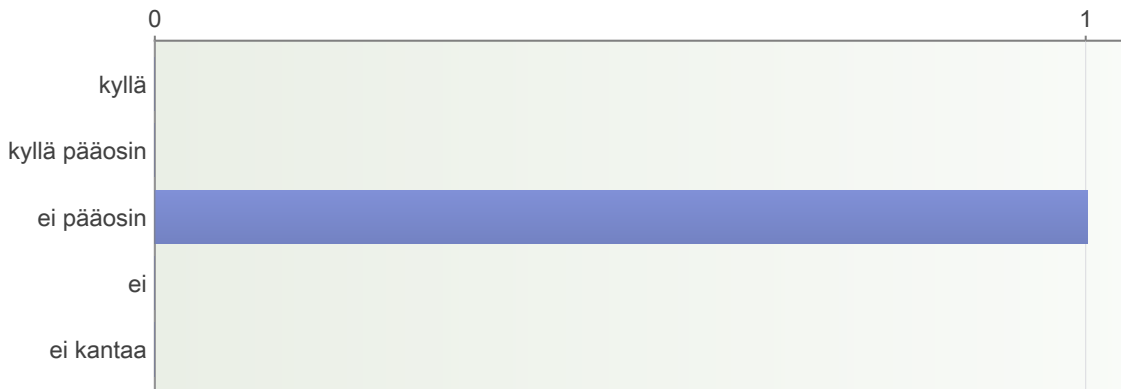

23. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

24. 8d. Mahdollistaako maksusetelijärjestelmä asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

Vastaajien määrä: 1

25. Vapaamuotoiset huomiot.

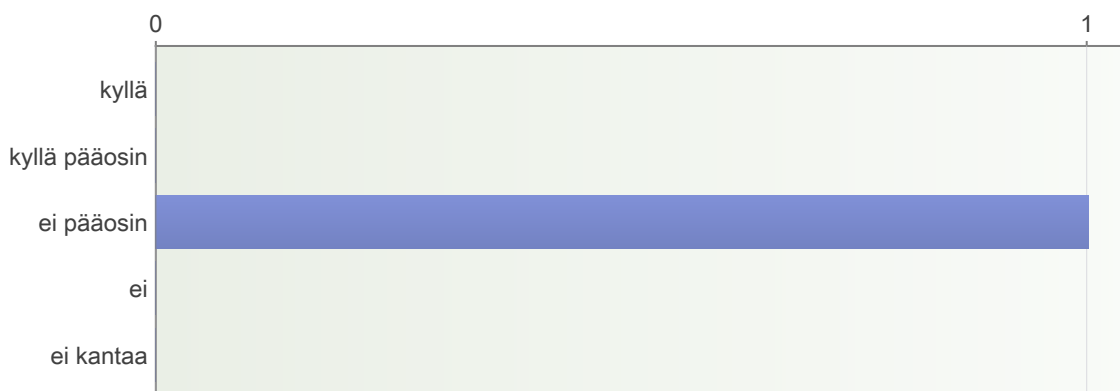
Vastaajien määrä: 1

- Ehdotus sisältää kaksi samantapaista seteliä: maksusetelin ja asiakassetelin, joiden nimet eroavat toisistaan vain vähän. Erityisesti niille, joiden äidinkieli ei ole suomi tai ruotsi, vaarana on näiden kahden järjestelmän sekoittuminen toisiinsa – etenkin kun nykyjärjestelmässä on käytössä vielä kolmas eli palveluseteli. Lisäksi maksu- ja asiakassetelien rajapinta jää ehdotuksessa epäselväksi. Maakunnalle annetaan valta päättää maksusetelin arvo, jolloin asiakkaan valinnanvapaus ohenee.

Maksusetelin käyttö maakunnan rajan yli, jotta saa tosiasiallisesti itselle sopivia viittomakielisiä palveluja (esim. kotipalvelua), tulee olla mahdollista ja toteutua niin, etteivät viittomakieltä käyttävät asiakkaat joudu kustannusten osalta eriarvoiseen asemaan oman maakuntansa muiden asukkaiden kanssa. Tarvittaessa tulee käyttää yhdenvertaisuuslaissa mainittuja kohtuullisia mukautuksia, jotta viittomakieltä käyttävä kuuro voi saada itselleen sopivat palvelut.

26. 9. Lakiluonnoksen 4 luvussa säädettäisiin asiakkaan mahdollisuuksista valita maakunnan liikelaitos ja sen toimipiste. Antavatko säännökset asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita palvelujen tuottaja?

Vastaajien määrä: 1

27. Vapaamuotoiset huomiot.

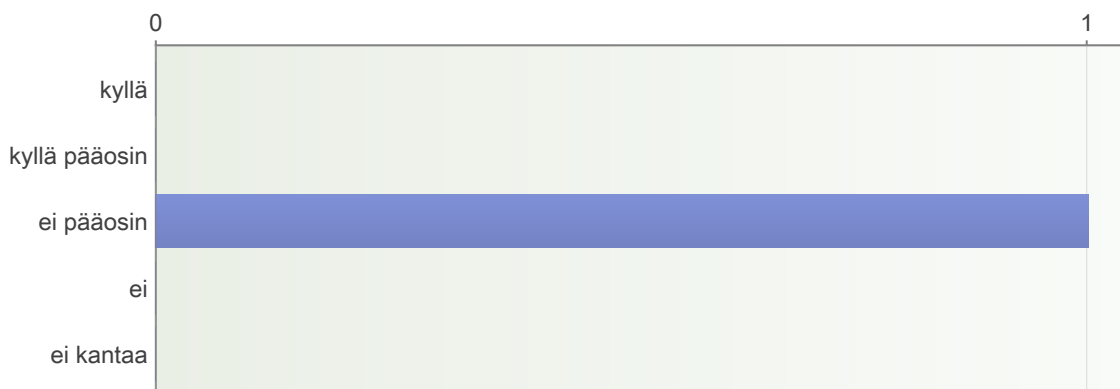
Vastaajien määrä: 1

- Esitystä vaivaa sama kuin sote-järjestämislakia: pääosin on pohdittu vain terveydenhuollon uudistusta ja sosiaalihuollon puoli on jäänyt vähemmälle huomiolle. Asiakkaan valinnanvapaus terveyspuolella on avattu mutta sosiaalipuolen valinnanvapaudesta ei kovin paljon puhuta.

Lisäksi haluamme tässä vielä nostaa esille kysymykseen 1 nostamamme viittomakielisen tiedonsaannin, ohjauksen ja neuvonnan tarpeen.

28. 10. Lakiluonnoksen 5 luvussa säädettäisiin asiakassetelin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. 10a. Ovatko säännökset asiakkaan aseman ja oikeuksien näkökulmasta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

29. Vapaamuotoiset huomiot.

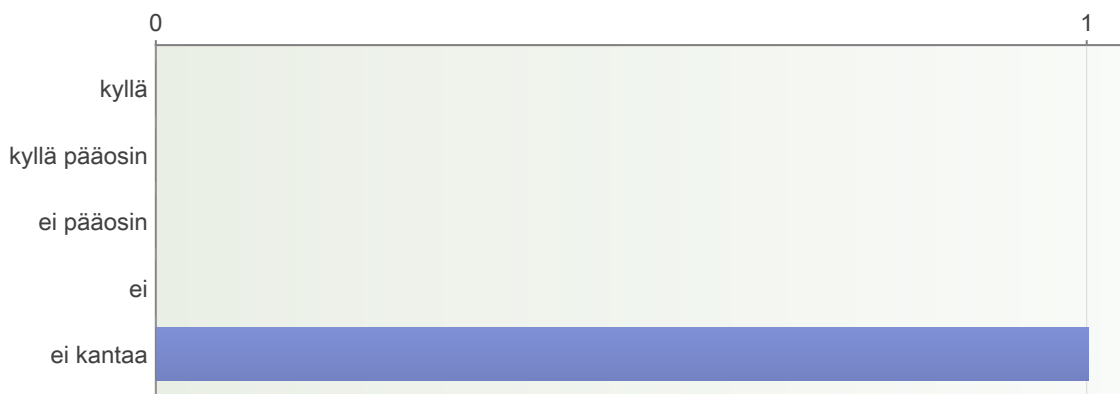
Vastaajien määrä: 1

- Ehdotuksesta ei saa selvää kuvaa siitä, mitä tapahtuu nykyisin käytössä olevalle omatyöntekijämallille. Palveluissa tulee säilyä monialainen yhteistyö myös jatkossa. Haluamme nostaa esille myös sosiaalihuoltolain peruseriaatteen: yksilön tarpeet tulee olla keskiössä. Valinnanvapausehdotuksessa se hämärtyy, sillä sopimukset tehdään maakunnan ja palveluntuottajien välillä, ja palveluntuottaja määrittää sen, millaisia palveluja sillä on tarjolla. Erityisesti laaja-alaisia palveluja tarvitsevat tai muuta kuin suomen kieltä käyttävät eivät välttämättä saa kaikkea tarvitsemaansa palvelua.

Sote-keskuksen työntekijälle annetaan suuri vastuu määrittellä, tarvitseeko asiakas muutakin kuin perustason palvelua. Näin ollen sote-keskusten työntekijöiden osaamiseen ja palveluiden laadun varmistamiseen tulee kiinnittää paremmin huomiota.

30. 10b. Turvaako asiakasetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

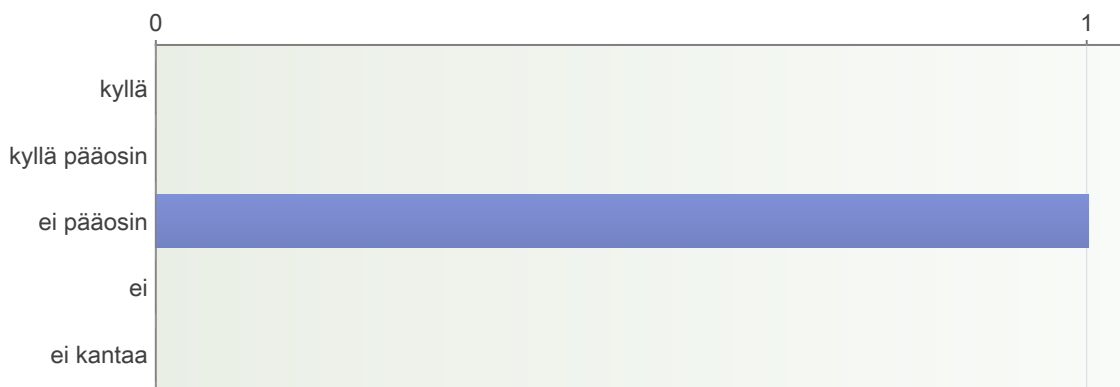

31. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

32. 10c. Ovatko asiakassetelijärjestelmän käyttöönottoa koskevat maakunnan päätöksentekoa koskevat rajaukset riittäviä ja turvaavatko ne asiakkaan valinnanvapauden toteutumisen?

Vastaajien määrä: 1

33. Vapaamuotoiset huomiot.

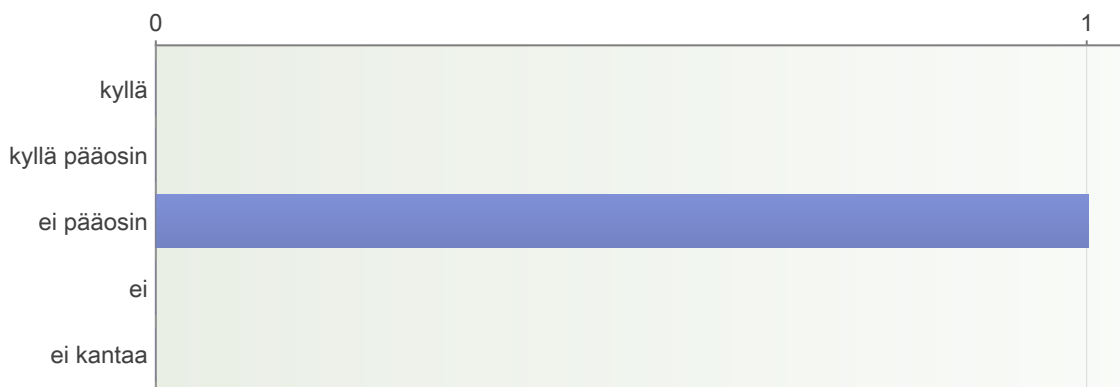
Vastaajien määrä: 1

- Jälleen kysytään kahta eri asiaa samassa kysymyksessä eikä vastaus näihin ole itsestäänselvästi sama.

Erityisesti kansalaisten yhdenvertaisuus mietityttää, sillä on oletettavaa, että valinnanvapaus on helpompi toteuttaa vähän sairastavalla vammattomalla kaupungissa asuvalla ihmisellä. Jo se, että käyttää äidinkielenään muuta kuin suomen kieltä, rajaa väistämättä valinnanvapautta ja aiheuttaa eriarvoisuutta. Lisäksi viittomakieltä käyttävän kuuron kohdalla erityisesti terveystalveissa tavallisimmin keskitytään vain kuulon puutteeseen eikä kuuron kielellisiin oikeuksiin ja tarpeisiin. Näin ollen viittomakieltä käyttävän kuuron valinnanvapaus ei välttämättä toteudu edes perustason palveluissa – etenkin, jos tulkauksen järjestämisvastuu jätetään asiakas- ja potilaslakien heikon velvoittavuuden tasolle (tulkinta järjestetään mahdollisuuksien mukaan).

34. 11. Lakiluonnoksen 6 luvussa säädettäisiin henkilökohtaisen budjetin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. Mahdollistavatko säännökset asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

Vastaajien määrä: 1

35. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Yksityiskohtaisissa perusteluissa nostetaan tulkkauspalvelun käyttö s.20 henkilökohtaisen budjetin yhteydessä. Lakiviittaus (VPL 759/1987) on vanhentunut tulkkauspalveluiden osalta, kuten jo aiemmin todettiin.

Epäselväksi jää, ovatko luonnoksen laatijat ajatelleet, että viittomakieltä käyttävän kuuron tarvitsemat tulkkauspalvelut hoidettaisiin henkilökohtaista budjettia käyttäen. Toisaalta samassa yhteydessä todetaan, että viranomaisen ”on huolehdittava tulkitsemisesta ja kääntämisestä, jos asianosainen asiassa, joka voi tulla vireille viranomaisen aloitteesta, ei osaa viranomaisessa kielilain mukaan käytettävää kieltä taikka aisti- tai puhevian vuoksi ei voi tulla ymmärretyksi (hallintolaki 26 §)”.

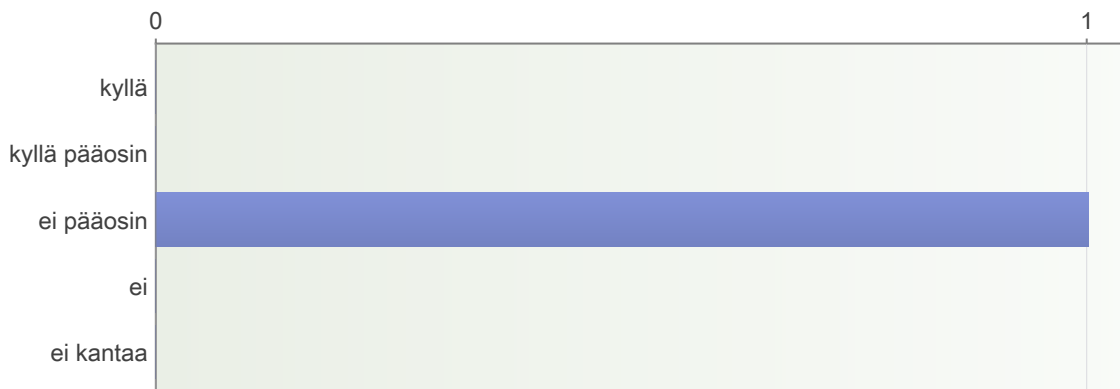
Sama monitulkintaisuus ja epäselvyys koskee koko ehdotusta.

36. 12. Valinnanvapauslainsäädännön myötä esitetään potilaslakiin ja sosiaalihuollon asiakaslakiin lisättäväksi uusi luku päätöksenteon tukemisesta (tuettu päätöksenteko).

Valinnanvapauslainsäädäntöön sisältyisi potilaille ja asiakkaille erilaisia valinnanmahdollisuuksia (muun muassa suoran valinnan palvelut, maksuseteli, asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti).

Näissä erilaisissa valintatilanteissa asiakkaat voivat tarvita tukea valintoja tehtäessä. Onko tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

37. Vapaaamuotoiset huomiot.

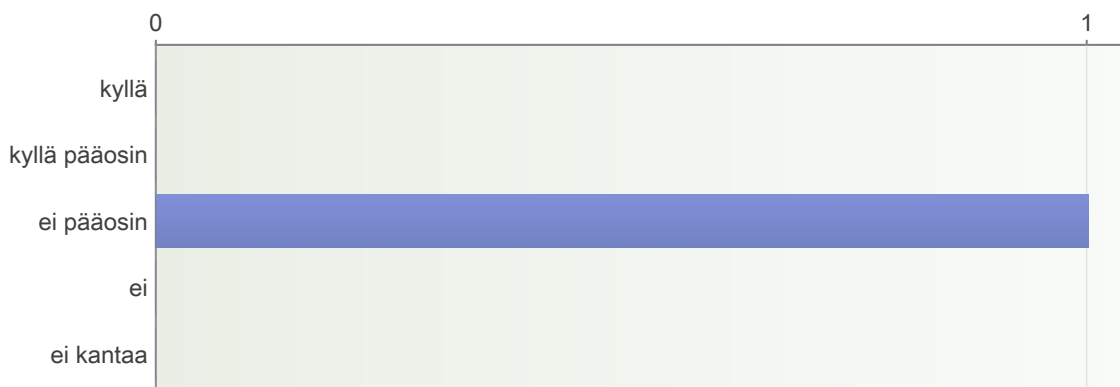
Vastaajien määrä: 1

- Tuettuun päätöksentekoon on nyt suunniteltu malli, jossa omaiselle tai muulle läheiselle annetaan suuri vastuu. Omaisen tulee tehdä työnsä vapaaehtois pohjalta ja hänelle säilytetään vaativa tehtävä ilman koulutusta tai alan työkokemuksen edellytystä. Tehtävä vaatii paljon aikaa, päätöstä tukevan henkilön tulee tehdä lisäselvityksiä. Huolta herättää se, että asiakkaan itsemääräämisoikeutta pienennetään sen osalta, että läheiselle annetaan oikeus saada kaikki se tieto, mikä asiakkaallakin on omista asioistaan.

Päätöstä tukevan henkilön kielitaidosta ei ehdotuksessa mainita mitään. Erityisesti silloin, kun kyseessä on viittomakieltä käyttävä kuuro, eivät hänen läheisensä välttämättä osaa tällaista viranomaistoimintaan liittyvää sanastoa viittomakielellä riittävän hyvin tai lainkaan. Läheinen ei välttämättä osaa kuin yksittäisiä viittomia eivätkä näin ollen pysty toimimaan päätöksenteossa tukena ehdotuksen edellyttämällä tavalla. Myöskään Kuurojen Liiton aluetyössä olevia työntekijöitä ei voida vastuuttaa tällaiseen toimintaan oman työnsä ohessa, vaikka heidän työnsä monella tavalla onkin kuvatus kaltaista. Työntekijällä ei kuitenkaan ole tarvetta saada näin laajaa tietoa asiakkaastaan, ellei asiakas ole itse läsnä. On myös kyseenalaista, voiko aluetyöntekijällä olla vastuullaan vaikkapa yli 70 viittomakieltä käyttävän kuuron päätöksenteon tukeminen.

38. 13. Lakiluonnoksen 7 luvussa säädettäisiin palvelun tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyistä. 13a. Ovatko säännökset hyväksymismenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

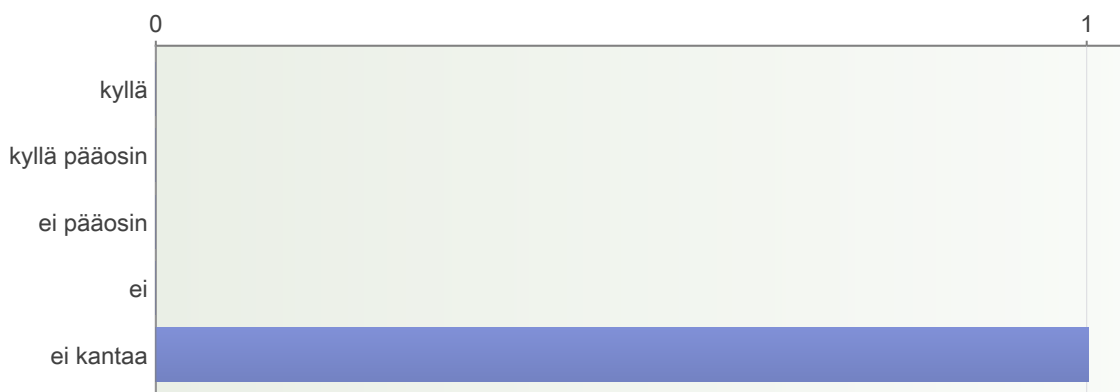
39. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Koska ehdotuksessa on unohdettu viittomakielilain antama velvollisuus edistää viittomakielen käyttöä ja saada tietoa viittomakielellä, on odotettavissa, ettei myöskään palvelun tuottajilta edellytetä tätä. Näin ollen viittomakieltä ei merkitä kilpailutuksen laatuksikriteeristöön eikä viittomakieltä käyttävien asiakkaiden näkökulmaa huomioida. Tämä tulee heikentämään tarjottavan palvelun laatua viittomakieltä käyttävän kuuron näkökulmasta ja on hankintalain 108 § asiakasnäkökulman huomioimisvelvoitteen vastaista.

40. 13b. Ovatko säännökset sopimusmenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

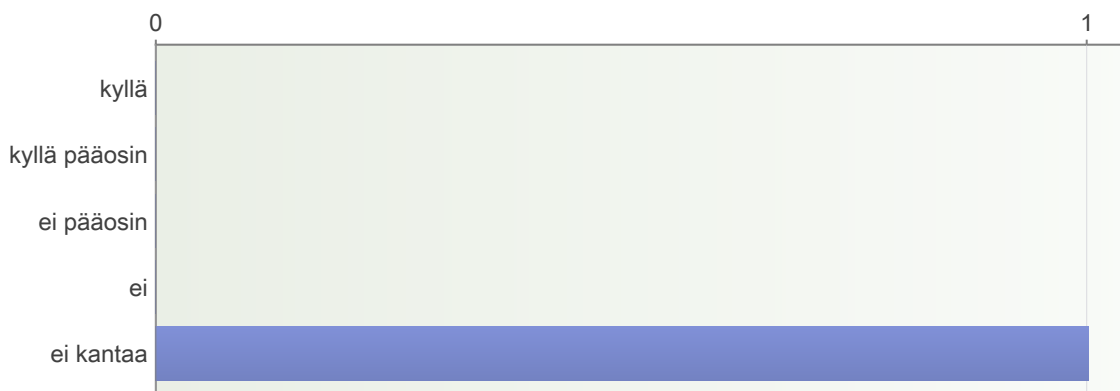

41. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

42. 14. Lakiluonnoksen 8 luvussa säädettäisiin palvelujen tuottamisesta ja palvelun tuottajien velvoitteista. Ovatko säännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

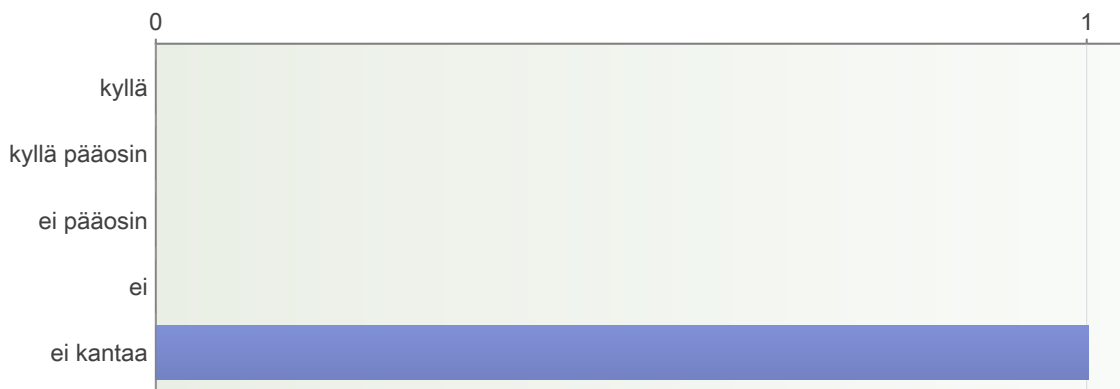
43. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

44. 15. Lakiluonnoksen 9 luvussa säädettäisiin palvelun tuottajalle suoritettavista korvauksista.

15a. Ovatko suoran valinnan palveluita koskevat kiinteän maksun osuus ja sen määräytymistä koskevat edellytykset riittäviä turvaamaan palvelujen riittävä rahoitus?

Vastaajien määrä: 1

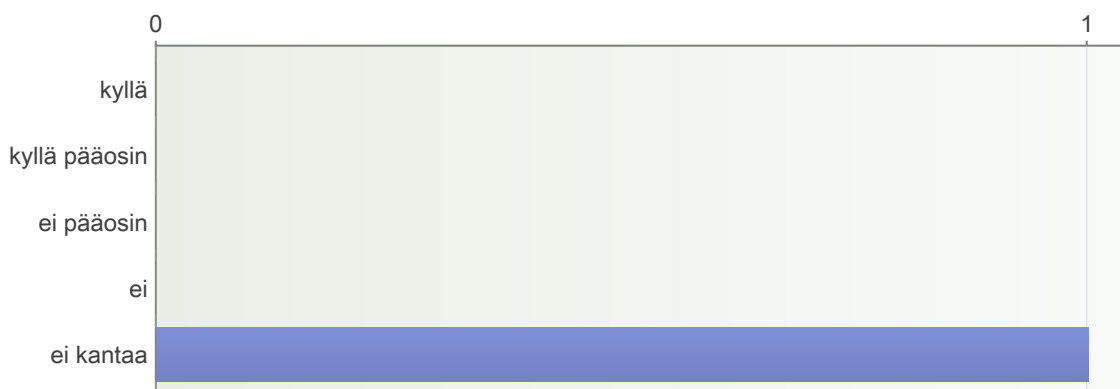

45. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

46. 15b. Ovatko säännökset muista korvauksista uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

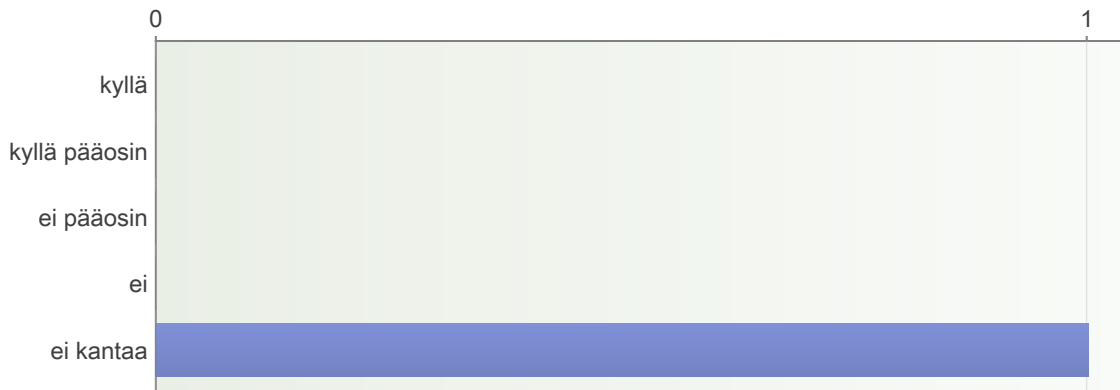

47. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

48. 16. Lakiluonnoksen 11 luvussa säädettäisiin lain voimaantulosta. Ovatko 71 §:n mukaiset siirtymäsäännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

49. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

50. 17. Antaako esitys maakunnille riittävät edellytykset järjestämisvastuun toteuttamiseen?

Vastaajien määrä: 1

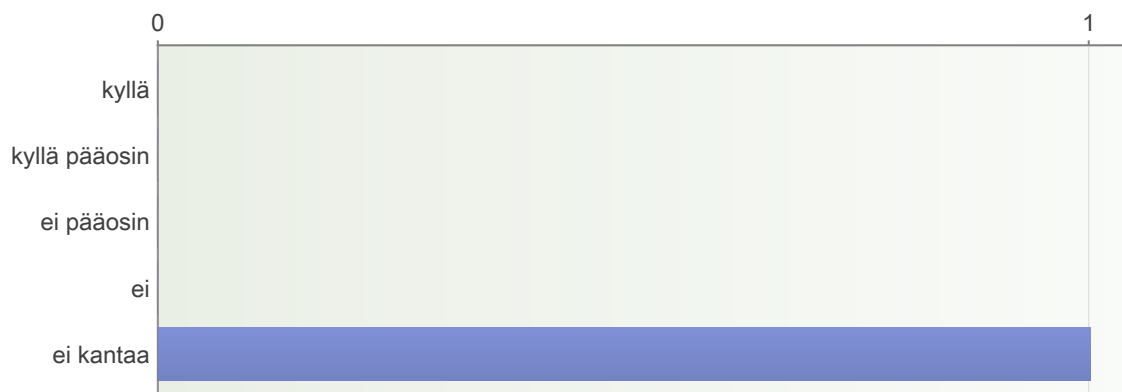

51. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

52. 18. Antaako esitys riittävät edellytykset sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoiden syntymiseen?

Vastaajien määrä: 1

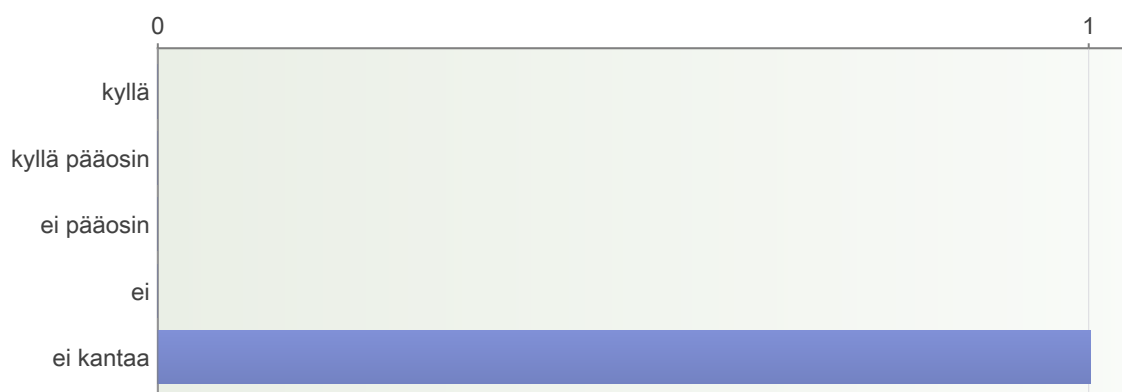

53. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

54. 18b. Antaako esitys riittävät edellytykset pienten toimijoiden toimimiseen sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoilla?

Vastaajien määrä: 1

55. Jos ei, miten esitystä tulisi muuttaa?

Ei vastauksia.

56. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

57. 19. Miten ihmisen lisääntyvä mahdollisuus valita palveluntuottaja ja vaikuttaa siten palveluihinsa vaikuttaa ihmisen hoitoon?

Vastaajien määrä: 1

- Ehdotuksessa valinnanvapaus on varsin ohut kaikilla, joilla on jokin erityistarve – vaikkapa vain muun kuin suomen kielen käyttö palveluissa. Maakuntien välillä tulee olemaan eriarvoisuutta ja laadultaan hyvin eritasoisia palveluita. Palveluketjuista puhutaan kyllä, mutta ehdotuksessa se ei konkretisoidu. Kokonaisvastuu yksittäisen asiakkaan asioista ei tunnu olevan missään. Lisäksi on muistettava se, että jos ei ole saanut tietoa asiasta omalla kielellään, ei voi aidosti valita.

58. 20. Onko laki tarkoituksenmukainen hammashoidon näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

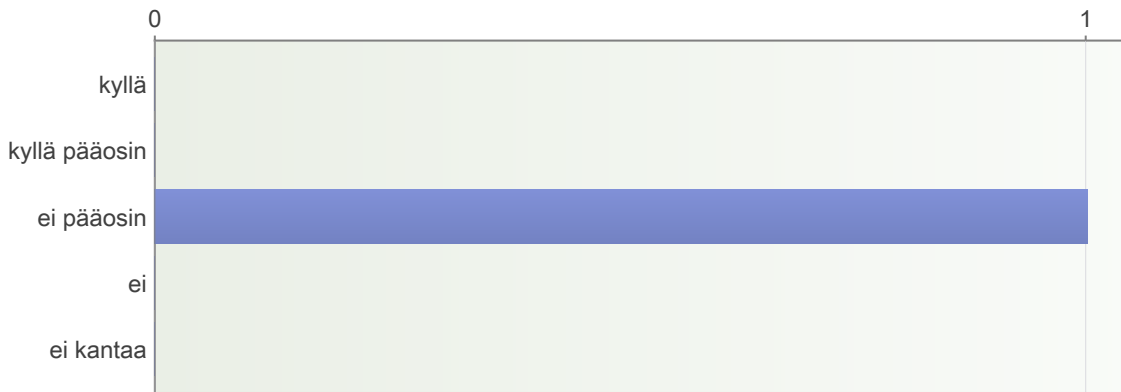

59. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

60. 21. Onko uudistuksen vaikutukset arvioitu näkemyksenne mukaan oikein ja riittävästi?

Vastaajien määrä: 1

61. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Kielellisiä vaikutuksia ei ole arvioitu kunnolla kuin ehkä ruotsinkielisten osalta. Viittomakieltä käyttävät kuurot on sivuutettu maininnalla tulkkauspalveluista, mikä ei ole riittävää – etenkin kun viitataan asiakas- ja potilaslakien tulkittamiseen, joka jo nykytilanteessa johtaa tavallisimmin siihen, ettei tulkkia tilata paikalle edes viittomakieltä käyttävän kuuron pyytäessä. Tulkin tarpeen arviointia ei voi jättää ainoastaan työntekijöiden vastuulle, vaan oikeus tiedonsaantiin tulee turvata aidosti.

62. 22. Miten arvioitte uudistuksen vaikuttavan oman taustaorganisaationne tai jäsenorganisaatioidenne asemaan?

Vastaajien määrä: 1

- Hyvän hallinnon periaatteisiin kuuluvan suhteellisuusperiaatteen mukaan ”toimien on oltava oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään”. Tästä syystä asiakkaan tai potilaan mahdollisuutta ilmaista tarpeensa omalla kielellään ei pidä julkisen vallan puolelta rajoittaa, jos päämääränä on arvioida nimenomaisesti asiakkaan tarpeita ja etsiä ratkaisuja hänen ongelmiinsa. Myös luottamuksensuojan periaatetta tulee noudattaa sote-uudistuksessakin. Suomessa on vastikään säädetty uusi yhdenvertaisuuslaki, viittomakielilaki ja ratifioitu YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista. Näiden säädösten voimaantulo on synnyttänyt viittomakielisessä yhteisössä oikeutettuja odotuksia siihen, että kyseiset säädökset myös toisivat heille suojaa yhtäältä kieli- ja kulttuuriryhmänä ja toisaalta vammaisryhmänä.

Kuurojen Liitto ry haluaa nostaa erityisesti esille sen, että viittomakielilaki (359/2015) on täysin sivuutettu tässä hallituksen esityksessä. Suoran valinnan palveluiden kieltä käsitellään ehdotuksen § 30, mutta viittomakieltä ei mainita. Tämä tulee vaikuttamaan heikentävästi viittomakieltä käyttävien oikeuksien toteutumiseen. Lisäksi tulee muistaa viittomakielilakia säädettäessä eduskunnan yksimielisesti antama lausuma (346/2015): ”Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin sen turvaamiseksi, että viittomakieltä käyttävien oikeudet toteutuvat koko maassa siten kuin heidän kielellisiä oikeuksiaan koskevaa lainsäädäntöä laadittaessa on tarkoitettu.” Tämä velvoite on nyt sivuutettu täysin.

63. 23. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

Vastaajien määrä: 1

- Kuurojen Liitto ry on erityisen huolissaan siitä, että kielellisten oikeuksien osalta tilanteeseen ei sanota tulevan muutoksia. Ennen kaikkea haluamme muistuttaa, että viittomakieltä käyttävien kuurojen asiakkaiden ja potilaiden näkökulmasta uusissa sote-palveluissa avainasemassa on palveluista tiedottaminen. Valtakunnalliset periaatteet ja uusia toimintoja ohjaava lainsäädäntö on tiedotettava saavutettavasti eli selkeän suomen ja ruotsin lisäksi myös molemmilla kansallisilla viittomakielillä. Maakuntien on vastaavasti tiedotettava omista käytännöistään viittomakielillä, jotta asiakkaat saavat tiedon tarjolla olevista listautumisen periaatteista, suoran valinnan palveluista ja muista palveluista sekä antamastaan palvelulupauksesta.

Neuvontaa ja ohjausta on oltava saatavilla suoraan viittomakielellä, jotta tarpeetonta ohjausta palvelutarpeen arviointiin ei tehtäisi ”varmuuden vuoksi” kaikille viittomakielellä käyttäville kuuroille. Palvelutarpeen arvioinnissa kielelliset oikeudet on myös turvattava. Asiakkaan tulee saada osallistua sen määrittelyyn, milloin hän käyttää viittomakielisiä palveluja, milloin tulkattuja ja milloin kirjoitettuun kieleen perustuvia palveluja. Lakiesitykseen kirjatut ”asiakkaalle on annettava tietoa /selvitettävä vaihtoehdot / annettava selvitys palvelun laadusta ” jne. sisältävät velvoitteen järjestää palvelu siten, että vähintään tulkkaus tulee olla saatavilla asiakkaan niin valitessa.

Tulkkauksen järjestäminen on selvitettävä omana kokonaisuutenaan. Tulkkaus irrotettiin vammaispalvelulaista omaksi kokonaisuudekseen, koska vamman perusteella myönnettävää pelkkää tulkkausta tarvitsevia on paljon eikä kaikilla ole muita samanaikaisia erityistarpeita – kyse on puhtaasti kielestä. Asiakkaan ohjaaminen palvelutarpeen arviointiin tulkkauksen palvelutarpeen toistuvuuden tai tarpeen pitkäaikaisuuden perusteella (ks. ehdotuksen yksityiskohtaiset perustelut s. 14) olisi epäasianmukaista ja tarpeetonta.

Asiakas- ja potilaslain tämänhetkinen säädös aisti- ja puhevammaisille järjestettävästä tulkitsemisesta tulee harmonisoida yhdenvertaisuuslain, YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen ja viittomakielilain kanssa. Näiden ja muun sote-lainsäädännön tulee olla sopusoinnussa myös hallintolain ja sen sisältämien hyvän hallinnon periaatteiden kanssa. Hallintolain ilmaus ”tulee vireille viranomaisten aloitteesta” koskee hallintoasioiden lisäksi myös julkisen hallintotehtävän hoitamiseen liittyvää tosiasiallista toimintaa, esimerkiksi opetuksen antamista ja sairaanhoitoa. (kunnat.net) Näin ollen myös sote-uudistuksen palveluiden ja tehtävien hoitamisessa on huomioitava aidosti asiakkaan ja potilaan äidinkieli, joista kaiken lisäksi on siis olemassa myös erilliset edistämisvelvoitteet viittomakielisten osalta.

Tällä hetkellä erityisesti sote-puolella tulkkauspalvelun käytössä on valtavia ongelmia ja tämä voi pahimmillaan johtaa jopa hoitovirheisiin ja pitkittyneeseen kipuun terveyspuolella. Kun tulkkia ei käytetä eikä suostuta tilaamaan, vaan luotetaan huulitalukuun tai kynään ja paperiin, ei kuurolla välttämättä ole terveyspalveluissa keinoja kertoa, mihin sattuu, kuinka kovasti ja millaista kipu on. Hänelle ei myöskään muodostu välttämättä kokonaiskuvaa siitä, millaista itsehoitoa häneltä odotetaan tai mikä häntä todellisuudessa vaivaa. Mikäli lisäksi käytetään sukulaisia (esim. alaikäisiä lapsia) tulkin asemassa, ei voida luottaa, että asia menee muuttumattomana, luotettavasti ja riittävän laadukkaasti itse kuuroille. On vastuutonta säilyttää omaiselle normaalin tukena olemisen lisäksi myös tulkkausellinen vastuu.

Sosiaalipalveluiden puolella erityisesti lastensuojeluasiat ovat niin herkkiä, että ammattitaitoinen viittomakielen tulkki on edellytys tasapuoliselle ja oikeudenmukaiselle tilannekartoitukselle, tiedonsaannille yms. Mikäli palveluita ei voida tarjota suoraan viittomakielellä tuotettuina, tulee tulkkaus järjestää – ei mahdollisuuksien mukaan ja tarvittaessa, vaan aina.

Erityisesti haavoittuvien ryhmien (mm. lapset, mielenterveys- ja päihdeongelmista kärsivät ja iäkkäämmät) palvelut tulee pyrkiä järjestämään suoraan viittomakielellä palvelun laadun ja vaikuttavuuden takaamiseksi. Sote-palveluissa on paljon niitä ihmisiä, joille viittomakieli on äidinkieli tai vähintäänkin vahvasti hallussa, vaikka työnantaja ei siitä tietäisikään. Henkilöstön osaamisen tarkempi kartoitus ja viittomakielen taitoisten parempi

sijoittelu palveluiden sisällä tuo merkittäviä kustannussäästöjä – myös verrattuna siihen, että viranomaisen tilaa tulkin paikalle.

Ehdotuksesta ei käy ilmi, miten viittomakielisiä ohjataan ja neuvotaan taikka miten saavutettava tiedotus hoidetaan. Viittomakielisellä tulee olla halutessaan mahdollisuus valita myös viittomakielinen palvelu, jopa yli maakuntarajojen. Mikäli valinta on sidottu vain yhden maakunnan alueella oleviin palveluntuottajiin, vaarana on, että viittomakieltä käyttävä kuuro ei saa hänelle sopivia sosiaali- ja terveystalveluja kaikissa asioissa niin halutessaan vaan hänen täytyy arvioida, mikä palvelu on muita tärkeämpi ja valita sen palvelun mukaan kaikki perustason palvelut tuottava sote-keskus.

64. 24. Yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.

Vastaajien määrä: 1

- Muutosehdotukset tulee tehdä ensisijaisesti maakuntalakiin ja sote-järjestämlakiin. Jos näissä § 6 palvelujen kieli -pykälä ei sisällä viittomakielilakia, on odotettavissa, että viittomakielisten oikeudet eivät toteudu. Tämän asian nosti myös oikeusministeriö omassa sote-lausunnossaan esille.